

Zbigniew Koziński

Litteraria w Oddziale Rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej : (nabytki z lat 1980-1983)

Biuletyn Polonistyczny 28/3-4 (97-98), 135-153

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ziemców", autorka kilku zbiorów ćwiczeń i innych pomocy naukowych do nauczania języka polskiego jako obcego. Mgr Iglukowska w czasie swej dwudziestoletniej pracy w "Polonicum" położyła duże zasługi nie tylko w dziedzinie propagowania języka polskiego i kultury polskiej wśród cudzoziemców, ale i na polu przygotowywania i wyszkolenia sporej grupy polonistów specjalizujących się w nauczaniu języka polskiego jako obcego.

Wojciech Jekiel

LITTERARIA W ODDZIALE RĘKOPISÓW BIBLIOTEKI JAGIELLOŃSKIEJ /nabytki z lat 1980-1983/

Przystępując do omówienia rękopisów, które zostały wstępnie opracowane i wpisane do accesji naszego Oddziału od początku 1980 do końca 1983 r. stwierdzić należy, że Biblioteka Jagiellońska nie specjalizuje się w gromadzeniu materiałów literackich. Nie znaczy to, że ich nie gromadzimy. Pozyskujemy litteraria jednak głównie z darów samych twórców lub ich spadkobierców.

W zestawieniu kolejność przedstawiania rękopisów uzależniona jest od daty wpisu do accesji Oddziału. Numer wpisu w księdze przybytków (akcesyjnej), łamany przez rok wpływu jest jednocześnie tymczasową sygnaturą rękopisu.

Najstarsze rękopisy pochodzą z XIV w., najnowsze - z 1981 r. Obok utworów literackich (wiersze, dramaty, opowiadania) odnaleźć można wstępy i opracowania krytycznoliterackie do wydań poszczególnych dzieł. To wszystko zamyka pokaźna ilościowo, jak i niezwykle z punktu widzenia poznawczego ważna, korespondencja.

1980

- Przegląd przybytków z 1980 r. należy rozpocząć od papierów Narcyzy Żmichowskiej. "Wspomnienia o ludziach i zdarzeniach", spisane w 1875 r., obejmujące okres od 40-ych po połowę 70-ych lat XIX stulecia. Bohaterami wspomnień są m.in. Kazimiera Ziemięcka, Ludwik Kamiński, rodzina Dłużewskich, Edward Dębowski (Przyb. BJ 5/80). Następny rękopis pt. "Nauka nauki" zawiera notatki z 1862 r., w których Żmichowska opisuje, jak powstawały "Pogadanki Gabrieli" oraz notatki do prowadzonych przez nią "Pogadek pedagogicznych" (Przyb. BJ 6/80). Ostatni tom zawiera materiały biograficzne Żmichowskiej i jej rodziny (Przyb. BJ 7/80).

- "Dzień dobry Billu". Komedia w 3 aktach (czterech odsłonach) napisana na podstawie sztuki P.G. Woodehouse'a "Dr Sallly", adaptacja sceniczna i opracowanie pióra Stanisława Broniewskiego. Autoryzowana kopia maszynowa z naniesionymi propozycjami zmian "do ewentualnej wersji telewizyjnej". (Przyb. BJ 8/80).

- Papiery Rafała Gładkowskiego (Przyb. BJ 11-13/80) zawierają fragment korespondencji: m.in. 2 listy Andrzeja Siemaszki z ciekawymi rysunkami satyrycznymi z sierpnia 1939 r. oraz Olgi Siemaszkowej (Przyb. BJ 11/80); Karola Estreichera "Tło dziejowe Krakowa", maszynopis autoryzowany - 1 korekta z 29 VIII 1939 r. (Przyb. BJ 12/80); Wacława Husarskiego odpowiedź na ankietę: Czym jest dla nas sztuka i czym być może?; list Zygmunta Menkesa (do redaktora) traktujący o sztuce - maszynopis (Przyb. BJ 13/80).

- Korespondencja Juliana Przybosiaka (1949-1970) (Przyb. BJ 14-17/80). Są w niej m.in. listy: Zbigniewa Bieńkowskiego z lat 1954-1969 (17 listów), Romana Brandstaettera

1956 (3 listy), Jana Brzękowskiego 1958-1970 (37 listów), Adama Czerniawskiego 1960-1967 (14 listów), Stanisława Czycza 1955-1956 (4 listy), Marii Dąbrowskiej 1949-1959 (5 listów), Konrada Górskiego 1957-1965 (4 listy) (Przyb. BJ 14/80). W Przyb. BJ 15/80 znajdują się listy: Zbigniewa Herberta 1955, 1958 (2 listy), Kazimierza Iłłakowiczówny 1966 (2 listy), Zbigniewa Jerzyny 1960 - list i poemat "Lokacje", Karola Kuryluka 1956-1962 (3 listy), Jerzego Niemojewskiego 1957-1965 (11 listów). Rękopis Przyb. BJ 16/80 zawiera listy: Mariana Pankowskiego 1956-1960 (14 listów), Artura Sandauera 1953-1970 (18 listów), Slavko Šantica 1965-1968 (7), Edwarda Stachury 1958-1959 (8) - listy i wiersze, Wisławy Szymborskiej 1959-1970 (15). W ostatnim tomie (Przyb. BJ 17/80) spotykamy listy m.in. Kazimierza Wyki 1956-1965 (8).

Poza korespondencją znalazły się jeszcze rękopiśmienne "Zapiski" Juliana Przybosia. "Zapiski" z lat 1948-1967 pomieszczone są w 4 zeszytach (Przyb. BJ 18/80), a "Zapiski" z 1969 r. - w 3 zeszytach (Przyb. BJ 19/80). Są w nich rozważania o poezji oraz fragmenty wierszy.

- W spuściźnie po stenografie drze Gustawie C z e c h u (lektor stenografii polskiej na UJ; pierwszy w Polsce doktorat z zakresu stenografii) odnajdujemy tłumaczenia na język stenograficzny ("Polski system stenografii") takich utworów z literatury pięknej, jak: "Nowele" Henryka Sienkiewicza (Przyb. BJ 383/80), Adama Mickiewicza "Ballady i romanse" (Przyb. BJ 384/80), "Sonety Krymskie" (Przyb. BJ 385/80) oraz Arkadego Fiedlera "Dywizjon 303" (Przyb. BJ 386/80).

- Przyb. BJ 424/80 zawiera tekst przedstawienia "Upadek uczonego postępowego z lat 50-ych" - wystawionego w teatryku "Zielone jajko" z Krakowa.

- Papiery rodzinne Marii i Bolesława K u ź m i ń-
s k i c h (m.in. korespondencja Marii Kuźmińskiej ze Związkiem
Literatów Polskich z lat 1978-1980, z załączonymi maszynopisami
wierszy) zamykają przegląd nabytków rękopiśmiennych 1980 r.
(Przyb. BJ 446/80).

1981

- Do zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej z początkiem 1981
r. wpisana została spuścizna znanego bibliotekarza, bibliogra-
fa, historyka literatury i wydawcy, Adama B a r a (Przyb. BJ
16-36/81, 52-55/81, 59/81, 61/81). Znalazły się w niej materia-
ły bibliograficzne dotyczące piśmiennictwa filozoficznego w
Polsce, materiały warsztatowe, wypisy z rękopisów, wstępy do
wydań dzieł różnych autorów, notatki do wykładów i koresponden-
cja. Z ciekawych rękopisów wymienić należy: "Bibliografię
piśmiennictwa filozoficznego do połowy r. 1939", korektę z
książki 1954 r. (ostatecznie praca ta nie ukazała się w druku)
- (Przyb. BJ 16/81); przedmowę do bibliografii piśmiennictwa fi-
lozoficznego (Przyb. BJ 17/81); "Bibliografię filozofii pol-
skiej okresu Oświecenia" opracowaną w oparciu o materiały ze-
brane przez Bara (Przyb. BJ 18/81); wykłady Bara z pozytywizmu
(Przyb. BJ 20-22/81); wstęp do pierwszego tomu "Pism" Władysła-
wa Reymonta, egzemplarze robocze do wydania krytycznego opra-
cowanego przez Bara (Przyb. BJ 23-24/81); Alojzy Feliński "Bar-
bara Radziwiłłówna", druk z poprawkami rękopiśmiennymi - do-
datkowo opinia przed drukiem (Przyb. BJ 25/81); kartotekę
"Bibliografia prasy śląskiej" (Przyb. BJ 28/81); materiały do
klasyków i romantyków - wypisy, m.in. z rękopisów zaginionych
w czasie wojny (Przyb. BJ 30/81). Ciekawe są również fragmenty
archiwum Pracowni Bibliografii Zawartości Literackiej Czasopism

(Przyb. BJ 63/81) i materiały bibliograficzne Bara (Przyb. BJ 59/81).

Wśród korespondentów A. Bara spotykamy: Tadeusza Brezę i Stanisława W. Balickiego, Kazimierza Budzyka i Alodię Gryczową - łącznie ponad 20 listów z lat 1947-1952, wydawnictwo Gebethner i Wolff 1948-1951 (30) - m.in. listy dotyczące 4-tomowego wydania dzieł Reymonta (Przyb. BJ 52/81), Stefana Wierczyńskiego 1947-1953 (25 - m.in. listy związane tematycznie z opracowaniem bibliografii literackiej czasopism), Stefana Żółkiewskiego 1948-1951 (10) Przyb. BJ 55/81.

- Ponad 20 tomów liczy spuścizna żony Adama Bara, Ireny Turowskiej-Barowej (Przyb. BJ 37-51/81, 56-57/81, 58/81 - korespondencja Ireny i Adama Barów; 60/81, 62-67/81), a w niej m.in. materiały do biografii Juliana Ursyna Niemcewicza (Przyb. BJ 37-39/81) i "Utwory nieznanne Niemcewicza" pióra Leona Płoszewskiego (Przyb. BJ 49/81), a także dwie powieści dla młodzieży (niewydane) znajdujące się w maszynopiśmie (Przyb. BJ 41/81), "Brat i siostra" - powieść dla młodzieży (Przyb. BJ 42/81), "...wierchowiną i połoniną...", oraz odbitki korektowe utworu "W krainie Wikingów" (Przyb. BJ 43/81). Poza tym: opowiadania dla dzieci i młodzieży: "Historia o Wojtusiu Kubliku i Trzech Królach" (Przyb. BJ 44/81), "Pepin Mały, król Franków", "W rycerskiej szkole" (Przyb. BJ 45/81), "Tatry", "O Szymonie Gąsienicy" (Przyb. BJ 46/81), "Najdziwniejszy kraj", "Uśmiech śnieżki" (Przyb. BJ 47/81), maszynopis i rękopis, wydane w Polsce w 1949 r. "Szpiega" J.F. Coopera (Przyb. BJ 50/81), bibliografia prac Joachima Metallmanna, bibliografia tytułów czasopism polskich (Przyb. BJ 51/81), materiały bibliograficzne do literatury dziecięcej (polskiej) wydanej w Czechosłowacji (Przyb. BJ 65/81). Materiały biograficzne Ireny Turow-

skiej-Barowej zawiera rękopis Przyb. BJ 60/81.

Na zakończenie przeglądu tej spuścizny należy wymienić jeszcze interesujący zbiorek odpisów anonimowych wierszy autorów z czasów II wojny światowej (m.in. cykl "Od stepów kazachstańskich") (Przyb. BJ 64/81), materiały z teki redaktora "Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej" (Przyb. BJ 66/81).

- W korespondencji Eugeniusza R o m e r a znajdują się listy m.in. Aleksandra Brücknera z lat 1916-1917 (2 listy, Przyb. BJ 219/81), Ignacego Chrzanowskiego 1915-1932 (6) (Przyb. BJ 220/81), Tadeusza Lehr-Spławińskiego 1923-1946 (4) (Przyb. BJ 232/81), Jana Kasprowicza 1923 (2) - (Przyb. BJ 228/81). W listach Marii Kasprowiczowej 1919-1925 (10) znajdują się wzmianki o chorobie i śmierci męża oraz o losach jego biblioteki.

Wśród innych korespondentów E. Romera spotykamy nazwiska: Juliusza Kleinera 1916-1949 (5) - (Przyb. BJ 228/81), dyrektora Funduszu Kultury Narodowej, Stanisława Michalskiego 1922-1935 (14) - (Przyb. BJ 234/81), Kazimierza Nitscha 1915-1947 (16) - (Przyb. BJ 236/81), Wacława Sieroszewskiego 1927 (Przyb. BJ 246/81), Karola Stryjeńskiego 1929-1930 (4) - listy w sprawie budowy Mauzoleum im. Jana Kasprowicza (Przyb. BJ 248/81), Kazimierza Twardowskiego 1915-1928 (32) - (Przyb. BJ 250/81) i Stanisława Wędkiewicza 1915-1936 (5) - (Przyb. BJ 252/81).

- Twórczość dramaturgiczna w materiałach z 1981 r. jest reprezentowana przez Gabriela T. H e n n e r a, "Król Dawid". Dramat biblijny w 5 aktach (Przyb. BJ 274/81).

- Z XVII-wiecznych rękopisów nabytych przez Bibliotekę Jagiellońską należy wymienić "Libri quattuor sententiarum de sacramentis" spisane według wykładów Mikołaja S u l i k o w s k i e g o (w latach 1667-1670)(Przyb. BJ 281/81).

- O wiele lat późniejsze rękopisy dotyczą Żydowskiego Sto-

warzyszenia Humanitarnego "Solidarność" (B'nei B'rith), a w nich m.in. Józefa Steinberga "Historia Żydowskiego Stowarzyszenia Humanitarnego »Solidarność«" (B'nei B'rith) w Krakowie z okazji 40-lecia istnienia 7 II 1892 - 7 II 1932 (Przyb. BJ 283/81), statut Związku Żydowskiego Stowarzyszeń Humanitarnych B'nei B'rith w Rzeczypospolitej Polskiej (Przyb. BJ 285/81) oraz liczący 756 pozycji katalog książek "B'nei B'rith" w Krakowie i program duchowy lwowskiego "B'nei B'rith" zreformowanego przez profesora Schorrna (Przyb. BJ 286/81).

- Kolejna pozycja - objętościowo niewielka, niezwykle jednak dla polonistów cenna - zawiera korespondencję Władysława W i s ł o c k i e g o. W niej wyróżniają się listy Józefa Ignacego Kraszewskiego (Przyb. BJ 300/81) z lat 1875-1886 (9) oraz listy Aleksandra Hajdeckiego 1881-1882 (2) i Jana Nepomucena Rayskiego 1891 (z załączonym wierszem).

- W spuściźnie po znanej krakowskiej bibliotekarce Helenie L i p s k i e j znajdują się m.in. "Polska literatura kynologiczna XVI-XVIII" (Przyb. BJ 304/81), bibliografia "Czasu" za lata 1935-1936 (Przyb. BJ 305/81), i fragment kartoteki zawierającej druki nieznanne Estreicherowi (Przyb. BJ 306/81).

- (Przyb. BJ 383/81). Autografy wierszy Juliana P r z y b o s i a, dedykowane Wacławowi Taranczewskiemu w 1952 r.

- Następne rękopisy dotyczą zbiorów bibliotecznych. Są wśród nich: Jana C z a r n e c k i e g o praca pt. "Księgoznaki radziwiłłowskie" (Przyb. BJ 370/81) oraz katalogi książek biblioteki P o t o c k i c h z Krzeszowic obejmujące lata 1830-1948 (Przyb. BJ 386-403/81). Tutaj wymienić należy katalog książek z biblioteki Potockich, które przyszły z Paryża w 1830 r., spisany przez Jana Wolańskiego w 1831 r. (Przyb. BJ 386/81), katalog książek z biblioteki Potockich nie będą-

cych w katalogu "paryskim" (Przyb. BJ 387/81), kartkowy katalog ułożony według dziedzin wiedzy ok. 1850 r. (Przyb. BJ 397/81), alfabetyczny kartkowy katalog księgozbioru Potockich z Krzeszowic (Przyb. BJ 398-402/81), oraz maszynopis spisu dzieł, zbioru Potockich, przekazanych Bibliotece Jagiellońskiej w 1948 r. przez prof. Karola Badeckiego (Przyb. BJ 403/81).

- Również w 1981 r. do zbiorów Oddziału Rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej weszły rękopisy złożone wcześniej przez Aleksandra B i r k e n m a j e r a (zbiory te znajdowały się po II wojnie światowej na terenie Ziemi Odzyskanych - w bibliotece kościoła parafialnego w Kłodzku): "Psalterium scriptum per fratrem Jeronimum Weyszehwpt de Wratislavia ord. canonicorum regularium Montis s. Mariae in Glatz". Pergamin ok. 1507 r. (Przyb. BJ 404/81), "Missale. De tempore (Fer. IV post. Dom. Passionis-Dom. XXIV post. Pent.) et de sanctis". Perg. XIV w. (Przyb. BJ 405/81); "Conradus de Soltau, Questiones quattuor librorum sententiarum etc. Prow. ... Abel Hopper assignavit fratribus Minoribus conventus veteris Civitatis Brandenburgensis, pro testamento a.D. 1464". Papier (Przyb. BJ 406/81); "Bonaventura Super Johannem (Inc.: Ecce intelliget servus ... Quia commendatio ... Hic est Johannes evangelista. Causa formalis ... Expliciunt dicta Gorre super Johannem finita ... an D.M. CCCC XXVII. Tabula abcdaria <A>bstinentia et ieiunium ... <M>edicus ... medicine precepta sunt). Papier 1247 (Przyb. BJ 407/81); Magister de Erfordia, Computus chirometralis ("Cognitio veritatis de paupis temporum... <Cantus:> . Pentavignit tre de iota) i inne wiersze i tablice computystyczne. Papier XV w. (Przyb. BJ 408/81).

- Rok 1981 zamykają materiały Z b i g n i e w a Ż m i g r o d z k i e g o (do bibliografii Stanisława Lacka) (Przyb. BJ 409/81).

1982

- Z początkiem 1982 r. w zbiorach BJ znalazły się papiery Stanisława W i n d a k i e w i c z a (Przyb. BJ 10/82) zawierające m.in. notatki warsztatowe, dokumenty i materiały do biografii oraz fragmenty korespondencji. W niej spotykamy dwa listy Zenona Przesmyckiego (1894-1895) pisane z Wiednia i Paryża.

- Oddział Rękopisów stał się właścicielem maszynopisu przemówienia Jerzego A n d r z e j e w s k i e g o wygłoszonego na pogrzebie Pawła Jasienicy 22 VIII 1970 r. (Przyb. BJ 15/82).

- Inne materiały to: Stefana Z b i k a "Wspomnienia z tajnej drukarni krakowskiej w dobie okupacji" (Przyb. BJ 24/82) i Jadwigi Z u b r z y c k i e j (Jadwiga z Łobzowa) "Drugi pamiętnik wakacyjny" z 1881 r. (Przyb. BJ 32/82).

- Mamy też listy Czesława M i ł o s z a, pisane do Jana Błońskiego w latach 1962-1976 (10) - udostępnianie zastrzeżone; korzystać z nich będzie można po śmierci autora (Przyb. BJ 18/82).

- W innej pozycji znajdują się odpisy bajek Stanisława J a c h o w i c z a i życiorysy: Stanisława Jachowicza, Klementyny z Tańskich H o f f m a n o w e j, Juliana Ursyna N i e m c e w i c z a i Franciszka K a r p i ń s k i e g o (Przyb. BJ 35/82).

- Interesujący jest także zbiór przysłów "Proverbi sul cavallo" (Przyb. BJ 36/82) oraz XIX-wieczny rękopis zawierający odpisy wierszy autorów polskich i obcych w języku polskim i francuskim, noszący tytuł "Zabawy".

- Dużą wartość poznawczą posiadają papiery Franciszka B i e l a k a i instytucji, w których zajmował stanowisko sekretarza: rękopisy i maszynopisy odnoszące się do prac Towar-

rzystwa Opieki nad Młodzieżą Chłopską z lat 1945-1950 (Przyb. BJ 44/82); fragment korespondencji Bielaka z 1958 r. związanej z powstawaniem "Ruchu Literackiego" (Przyb. BJ 45/82); materiały z okresu pełnienia przez Bielaka funkcji sekretarza Komisji Literatury Polskiej Akademii Umiejętności (sprawozdania z roku 1934 i lat 1950-1952); sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Biblioteki Pisarzy Polekich z 1938 r. (Przyb. BJ 46/82) oraz w bloku materiałów Komisji Literatury Polskiej - wystąpienie S. Adamczewskiego na temat "Próba systematyki metod nauczania badania literackiego" (Przyb. BJ 47/82), Ignacego Chrzanowskiego "Liryzm Asnyka" (Przyb. BJ 48/82), Adama Grzymały Siedleckiego szkic zatytułowany "Wacław Berent" (Przyb. BJ 49/82), autoryzowany maszynopis opowiadania Tadeusza Hołuja "Rozmowy paryskie" (Przyb. BJ 50/82), autoryzowany maszynopis (1962) wspomnień Juliana Krzyżanowskiego, omawiających działalność Organizacji Młodzieży Narodowej w Sanoku w latach 1906-1911 (Przyb. BJ 51/82) - "Ze wspomnień o OMN w Sanoku", szkic F. Bujaka (1920) "O nauce literatury", spisany później przez Henryka Maurera (Przyb. BJ 52/82), rękopis referatu Wiktora Weintrauba, ogłoszonego na posiedzeniu Komisji Literatury Polskiej, pt. "Ze studiów nad rękopisami Andrzeja Morazytna" (Przyb. BJ 53/82).

- Wśród materiałów biograficznych na uwagę zasługują: materiały autobiograficzne Michała J a n i k a (Przyb. BJ 54/82), notatki o działalności naukowej Enrico Damianiego sporządzone m.in. przez Romana P o l l a k a (Przyb. BJ 55/82), biografia Jana Bystronia pióra L. B r o z k a i Jana S. B y s t r o n i a (Przyb. BJ 56/82). W rękopisie Przyb. BJ 57/82, obok notatek Leona P ł o z z e w s k i e g o, odnajdujemy Jana B y s t r o n i a "Moje niegdyś miasto" i list

F. B u j a k a.

- Po Stanisławie W i n d a k i e w i c z u pozostały zachowane w rękopisie prace: "Jan Kochanowski w Padwie" - z uwagami rękopiśmiennymi Stanisława Pigionia (Przyb. BJ 59/82), "Studia i szkice o Adamie Mickiewiczu", przygotowywane do druku przez S. Pigionia (Przyb. BJ 59/82).

- W korespondencji (fragment) Leona P ł o s z e w s k i e g o znajdują się m.in. listy Juliana Krzyżanowskiego (z lat 1966-1967, w sprawie seminarium Stanisława Windakiewicza) i Romana Pollaka (są też kopie listów L. Płoszewskiego do R. Pollaka) - to wszystko pomieszczone w Przyb. BJ 60/82.

- Inne litteraria, które znalazły się w zbiorach BJ, to: odpisy maszynowe poezji i prozy Mariana H e m a r a "Utwory zebrane" t. VII-XI (Przyb. BJ 63-67/82) i t. XII-XIII (Przyb. BJ 160-161/82), odpis metryki Franciszka B i e s i a d e c k i e g o (Przyb. BJ 83/82) oraz korespondencja Hanny B i e s i a d e c k i e j, a w niej listy włoskiego literata Paolo Monelliego z lat 1919-1926 (Przyb. BJ 70-71/82 - zastrzeżone do 1992 r.).

- Rarytasem wśród nabytków rękopiśmiennych w omawianym roku jest 41 autografów malarzy, poetów, pisarzy, polityków oraz profesorów uniwersytetów w Krakowie i Lwowie m.in. Juliana Fałata, Jacka Malczewskiego, Jana Matejki, Władysława Orkana, Ignacego Paderewskiego, Wincentego Pola, Zenona Przesmyckiego, Stanisława Przybyszewskiego, Lucjana Rydla, Kazimierza Przerwy Tetmajera, Bolesława Ulanowskiego, Wincentego Witosa i Leona Wyczółkowskiego (Przyb. BJ 93/82).

- W kolekcjach Piotra S t a c h i e w i c z a i Anny oraz Michała S i e d l e c k i c h znajdują się m.in. autografy listów Władysława L. Anczyca, Józefa Ankwicza, Ignacego

Chodźki, Izabeli Czartoryskiej (wszystkie w Przyb. BJ 96/82), Wojciecha Gersona, Wiktora Gomulickiego, Kazimierzy Iłłakowiczówny, Zygmunta Kaczkowskiego, Ludwika Kondratowicza (Syrokomi), Stanisława Koźmiana, Józefa I. Kraszewskiego (Przyb. BJ 97/82), Teofila Lenartowicza, Jana Matejki, Stanisława Moniuszki, Juliusza Osterwy (Przyb. BJ 98/82), Wincentego Pola, Wacława Sieroszewskiego, Józefa Szujskiego (Przyb. BJ 99/82), Stanisława Tarnowskiego, Stanisława Wyspiańskiego, Emila Zoli (Przyb. BJ 100/82), oraz podpisy Tytusa Działyńskiego i Wacława Sieroszewskiego (Przyb. BJ 101/82).

- Kontynuując listę autografów należy wspomnieć także o dwóch listach Marii Dąbrowskiej (Przyb. BJ 107/82) pisanych do Stanisławy Krupianki i Koła Polonistycznego przy szkole TPD w Łodzi.

- W zbiorach autografów Adama i Ewy Kotulów spotkanie można wiersz Aliny Nofer pt. "Zemborzyce", wiersze Anny Pogonowskiej "Schadzka" i "Gasnące resztki zorzy", oraz list Artura Marii Swinarskiego i jego opowiadanie "Odwiedziny smoka" (Przyb. BJ 102/82).

- Zamykając przegląd przybytków Oddziału Rękopisów BJ w 1982 r. trzeba wymienić jeszcze: rękopis autorski wiersza "Bajka" pióra Jerzego Lieberta, list Kornela Makuszyńskiego do lwowskiej drużyny harcerek (Przyb. BJ 108/82) i list Seweryna Hammera do prof. Leona Sternbacha (Przyb. BJ 109/82).

- Przyb. BJ 110/82 to niezwykle rzadkość w bibliotekach polskich, rękopis turecki, Hafiz. Dywan, kopia z XVIII w.

1983

W akcesji z 1983 r. przeważająca część materiałów pochodzi ze spuścizn profesorskich.

- Największą z nich, bo liczącą 240 tomów, jest spuścizna świetnego historyka wychowania, znawcy reformacji, a zarazem polityka, działacza ruchu ludowego Stanisława K o t a (Przyb. BJ 1-240/83). W archiwum po Stanisławie Kocie (większość papierów "politycznych" znalazła się w Archiwum Ruchu Ludowego w Warszawie) dużą zwartą grupę stanowią materiały warsztatowe, notatki i wypisy z literatury i źródeł pochodzących z archiwów i bibliotek z całej niemal Europy. Powstawały one od początku naszego wieku do lat 60-ych (Przyb. BJ 1-94/83). Przykładem warsztatu profesora jest kwerenda z lat 1917-1918 dotycząca Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Poszukiwania S. Kota objęły wtedy archiwa i biblioteki całej Europy zachodniej, od wielkich archiwów i bibliotek uniwersyteckich i państwowych poczynając, a na bibliotekach kościelnych i gimnazjalnych kończąc.

W wymiarze szczątkowym znalazły się w naszych zbiorach materiały Biura Prasowego Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego, którego Kot był kierownikiem (Przyb. BJ 95-111/83).

Aktywność polityczną i społeczną podczas II wojny światowej obrazują archiwalia umieszczone w tomie Przyb. BJ 120/83. Są wśród nich materiały dotyczące działalności S. Kota w Palestynie w latach 1941-1943 (profesor pracował wówczas w charakterze ministra pełnomocnika Rządu na Wschód). W tomie tym znajdują się papiery przedstawiające życie kulturalno-oświatowe w Palestynie, m.in.: sprawozdanie prof. Kazimierza Roupperta z pracy Wyższych Kursów Naukowych w Tel-Awivie (za rok 1941 i 1942); sprawozdanie Łukasza Kurdybachy omawiające ruch wydawniczy na potrzeby szkolne (szczególnie druk podręczników szkolnych); sprawozdanie Ignacego Kleszczyńskiego z działalności "Kurierza Polskiego", wydawanego w Bagdadzie, za okres od 3 XII 1942 do 4 II 1943; podania ubiegających się o stypendia Funduszu Kultury Narodowej (m.in. Romana Brandstaettera - z 11 XII

1942 i z 7 I 1943, i Kazimierza Roupperta - z 8 XII 1942).

Wiele wiadomości o profesorze i o jego działalności naukowej i społecznej może dostarczyć licząca bez mała 10 tys. listów korespondencja (Przyb. BJ 139-174/83). Adresatami listów byli naukowcy, politycy, nauczyciele, działacze społeczni, poeci, pisarze z całego świata. Najstarsze pochodzą z pierwszego dziesięciolecia XX w., ostatnie - z 1963 r. W treści listów dominują zagadnienia związane z historią reformacji (korespondencja z zagranicą) i sprawy poświęcone wydawaniu "Biblioteki Narodowej", której S. Kot był redaktorem (okres przed II wojną).

W korespondencji znajdują się m.in. listy od: profesora Uniwersytetu Brukselskiego, Claude Backvisa (28 listów z lat 1938-1960); jednego z najbardziej znanych uczniów S. Kota, Henryka Barycza (ok. 50 listów z lat 1925-1955) - Przyb. BJ 143/83; Wacława Berenta, który dzieli się refleksjami z lektury pracy profesora "Ideologia Braci Polskich" i prosi jednocześnie o współpracę z "Pamiętnikiem Warszawskim" (6 listów z lat 1929-1935); Jarosława Bidla (ponad 20 listów z lat 1909-1935); Franciszka Bielaka (1922-1925); Józefa Birkenmajera (26 listów z lat 1924-1933) - Przyb. BJ 144/83; Stanisława Bodniaka kilkadziesiąt listów z lat 1926-1948; Wacława Borowego ponad 20 listów z lat 1921-1949 - Przyb. BJ 145/83; Wilhelma Bruchnalskiego - w sprawach wydania w Bibliotece Narodowej "Pana Tadeusza" i "Konrada Wallenroda" - 12 listów z lat 1920-1931; Aleksandra Brücknera (1918-1939) 60 listów - Przyb. BJ 146/83; Ignacego Chrzanowskiego 2 listy z 1914 i 1932 r. (Przyb. BJ 147/83); Marii Dąbrowskiej 2 listy z 1938 r. (Przyb. BJ 148/83); Karola Estreichera (jun.) 3 listy z 1936 i 1948 r. i Stanisława Estreichera 8 listów z lat 1925-1937 (Przyb. BJ 149/83); Ludwika Finkla 21 listów, w których prosi prof. Kota o napisanie dla

wydawnictwa Biblioteka Polska części historii powszechnej oraz historii Uniwersytetu Lwowskiego, listy z lat 1909-1929 (Przyb. BJ 150/83); 14 listów Wydawnictwa "Gebethner i Wolff", m.in. umowa z 13 maja 1925 r. dotycząca wydania "Dziejów wychowania" i prośba o pozwolenie na wznowienie "Historii wychowania" w 1933 r.; dokumenty dotyczą lat 1925-1933; Mieczysława Gębarowicza (1930); Kazimierza Giebułtowskiego (6 listów z lat 1922-1938); Mieczysława Giergielewicza (1930) - Przyb. BJ 151/83; Bronisława Gubrynowicza (20 listów z lat 1920-1932) - Przyb. BJ 152/83; Wiktora Hahna (32 listy z lat 1924-1932); Mieczysława Hartleba (9 listów z lat 1919-1930); Ferdynanda Hoesicka (2 listy z lat 1929-1930); Stanisława Helsztyńskiego - z propozycją wydania w Bibliotece Narodowej wyboru poezji Pope'a - Przyb. BJ 153/83; Tadeusza Hołówki (4 listy z lat 1924-1928), który w liście z 24 I 1927 przedstawia pod rozwagę Stanisławowi Kotowi projekt utworzenia w Krakowie, pod auspicjami PAU, Ukraińskiego Instytutu Naukowego, zaś w liście z 1928 r. poleca profesorowi p. Ancewicza z Kowna, przedstawiając go jako obiecującego pisarza i krytyka literackiego; Alodii Gryczowej (11 listów z lat 1937-1959) - Przyb. BJ 154/83; Michała Janika (18 listów z lat 1916-1948) - Przyb. BJ 155/83; Juliusza Kadena-Bandrowskiego (3 listy z lat 1926-1927); Józefa Kallenbacha (18 listów z lat 1911-1925); ka. Kamila Kantaka (3 listy z lat 1932-1935); Juliusza Kleinerja (31 listów z lat 1919-1936) - zawierające m.in. wiadomości związane z opracowywaniem przez niego dla BN "Balladyny", "Nie-Boskiej Komedii" i "Przedświtu"; Zenona Klemensiewicza (1928) i Antoniego Knota (7 listów z lat 1930-1939) - Przyb. BJ 156/83; Kazimierze Kolbuszowskiego (22 listy z lat 1920-1939); Zofii Kossak-Szczuckiej (2 listy z lat 1928-1929) - m.in. z pytaniem o wrażenia

po lekturze "Złotej Wolności"; Manfreda Kridla (18 listów z lat 1911-1956); Leona Kruczkowskiego - w liście z 2 czerwca 1932 prosi on S. Kota o poparcie starań o stypendium Funduszu Kultury Narodowej, którego otrzymanie pozwoliłoby mu dokończyć pisanie powieści "Kordian i cham"; Juliana Krzyżanowskiego (44 listy z lat 1921-1958) - dominują listy wysyłane z Lublina, Londynu i Rygi, dotyczące spraw wydawniczych i pracy naukowej nadawcy - Przyb. BJ 158/83; Łukasza Kurdybachy (2 listy z lat 1931 i 1942) - m.in. opisujące szkolnictwo polskie w Palestynie w 1942 r. - Przyb. BJ 159/83; Stanisława Lama (15 listów z lat 1919-1939); Jana Lechonia (1928); Wacława Lednickiego (4 listy z lat 1921-1956); Tadeusza Lehra-Spławińskiego (z czasów lwowskich); Jana Lorentowicza (12 listów z lat 1924-1936) - dotyczące m.in. wydania wyboru poezji Kazimierza Przerwy Tetmajera; Stanisława Łempickiego ze Lwowa (15 listów z lat 1912-1939) - Przyb. BJ 160/83; Teodora Parnickiego (30 listów z lat 1933-1962) - m.in. w sprawach związanych z wydaniem (1948) "Srebrnych orłów" oraz dotyczące pracy pisarza nad powieścią o czasach konkwisty Meksyku - Przyb. BJ 162/83; Stanisława Pignonia (5 listów z lat 1919-1926) - związane z wydaniem "Pana Tadeusza"; Andrzeja Tretiaka (13 listów z lat 1921-1930) - o wydaniu w ramach BN prozy i poezji autorów angielskojęzycznych; Józefa Trypućki (18 listów z lat 1950-1960); Dymitra Tschizewskiego z Heidelbergu (19 listów z lat 1954-1960) - Przyb. BJ 167/83; Juliana Tuwima (4 listy z lat 1926-1928) w sprawach związanych z wydaniem w BN przełożonego przez poetę poematu "Słowo o pułku Igora"; Kazimierza Twardowskiego (5 listów z lat 1911-1927); Teodora Tyca (3 listy z lat 1922-1927); Stanisława Tynca (54 listy z lat 1922-1939) nt. prac nad dziejami gimnazjum w Toruniu - Przyb. BJ 168/83; Józefa Ujejskiego (31

listów z lat 1912-1929) - Przyb. BJ 169/83; niemieckiego profesora, prowadzącego seminarium slawistyczne w Berlinie Zachodnim, Maxa Vasmera (6 listów z lat 1929-1961); historyka reformacji, esperantysty, teoretyka tańca, doradcy S. Kota podczas jego ambasadorowania w ZSRR, Marka Wajsbluma (ponad 60 listów z lat 1927-1960); Stanisława Wasylewskiego (7 listów z lat 1926-1933) - Przyb. BJ 170/83; Wiktora Weintrauba (60 listów z lat 1934-1963); Stanisława Westfala (2 listy z r. 1956); Stanisława Wędkiewicza (23 listy z lat 1919-1961); "Wiadomości Literackich" (2 listy z 1935 r. z podpisem Mieczysława Grydzewskiego) - Przyb. BJ 171/83; Nicolaasa van Wijka z Lejdy (29 listów z lat 1913-1939); Jana Wiktora (10 listów z lat 1938-1939) - Przyb. BJ 172/83; ks. Ludwika Zalewskiego (6 listów z lat 1932-1938); Zygmunta Lubicz Zaleskiego (5 listów z lat 1924-1935); Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (11 listów z lat 1929-1939, podpisanych przez Bernackiego i Tyszkowskiego) - - związanych z wydawaniem w "BN" "Życia snem" i "Don Kichota" w tłumaczeniu Edwarda Boye'go, zawierających również sprawozdania ze sprzedaży wydawnictw "Biblioteki Narodowej" za lata 1936-1937; Ministerstwa Wyznań i Oświecenia Publicznego (15 listów z lat 1920-1929, podpisanych przez Zygmunta Zagorowskiego z Wydziału Państwowych Szkół Średnich) - obrazujących wydawanie lektur szkolnych; Tadeusza Boya Żeleńskiego (4 listy z 1938 r.) w sprawach związanych z opracowywaniem przez niego antologii poezji Młodej Polski; Władysława Żeleńskiego, bratanka Boya Żeleńskiego (1956), dotyczący okoliczności poznania stryja we Lwowie we wrześniu 1939 i w czerwcu 1941 r. - Przyb. BJ 174/83.

- O wiele mniejsza, ale też cenna, szczególnie dla historyków badających dzieje I wojny światowej, jest korespondencja

polityka i uczonego, profesora prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, ideologa krakowskich konserwatystów, prezesa Naczelnego Komitetu Narodowego, Władysława Leopolda J a w o r s k i e g o (Przyb. BJ 241-271/83). W korespondencji tej należy wymienić listy od: Franciszka Bujaka (1919) - Przyb. BJ 243/83; Wilma Feldmana, publicyisty, redaktora berlińskiego "Polnischen-Blätter" - korespondencja do Naczelnego Komitetu Narodowego (ponad 20 listów i telegramów z lat 1915-1917) - Przyb. BJ 247/83; Michała Janika, podczas I wojny światowej redaktora "Gazety Polskiej" w Dąbrowie Górniczej (5 listów z lat 1916-1917) - Przyb. BJ 251/83; Juliusza Kadena Bandrowskiego (3 listy b.d. i 1915) - Przyb. BJ 252/83; Józefa Kallenbacha (2 listy bez daty); Stanisława Kota (ponad 30 listów i telegramów z lat 1915-1919); Kazimierza Kumanieckiego (4 listy z lat 1916-1919) - Przyb. BJ 253/83; Ludwika Hieronima Morstina (12 listów z lat 1915-1917) - Przyb. BJ 256/83; Stanisława Tarnowskiego (5 listów z lat 1914-1917); Kazimierza Przerwy Tetmajera (17 listów z Zakopanego z lat 1915-1916) - Przyb. BJ 263/83; Bolesława Ulanowskiego (3 listy z lat 1917-1918) - Przyb. BJ 264/83; Stanisława Wędkiewicza (2 listy i 3 telegramy ze Sztokholmu z roku 1917) - Przyb. BJ 265/83.

- Korespondencja prof. Jana B a u m g a r t a, byłego dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej, liczy sobie 6 tomów (Przyb. BJ 312-317/83). Dostępna będzie dla badaczy dopiero po 1990 r.

Na zakończenie przeglądu nabytków rękopiśmiennych Oddziału Rękopisów BJ wypada odnotować jeszcze 4 pozycje:

- "Recueil de Chansons, Romances, Ariettes et Fondes..." z 1788 (Przyb. BJ 303/83);

- Materiały sesji naukowej "Nowo-mowa", zorganizowanej przez UJ w dniach 16 i 17 I 1981 r. (Przyb. BJ 304/83);
- Ireny C z e r n i katalog wystawy pt. "Czesław Miłosz - laureat literackiej Nagrody Nobla" (otwartej 21 I 1981) - Przyb. BJ 305/83;
- Klaudiusza H r a b y k a "Przyczynki i uwagi dotyczące książki Stanisławy Lewandowskiej pt. »Polska konspiracyjna prasa informacyjno-polityczna. 1939-1945«" (Przyb. BJ 306/83).

Zbigniew Koziński